

Veel kord regilaulu parallelismist, poeetilisest sünonüümiast ja analoogiast¹

Mari Sarv

Teesid: Parallelism on rahvaluules väga levinud nähtus ning ka regilauludes regulaarselt ja mitmekesiselt kasutatav tekstiloomete printsiip. Olgugi et varasemad uurijad on kirjeldanud ja analüüsinud regilaulu parallelismi mitmeid aspekte, ei tule senises kirjanduses esile vajadus eristada regilaulu mitmekesise parallelismikasutuse seast kanoonilist, kogu teksti läbivalt kujundavat parallelismitüüpi. Mitmetele varasematele uurimustele tuginedes on artiklis välja pakutud läänemeresoome regilaulu kanoonilise parallelismitüübi määratlus.

Märksõnad: regilaulud, rahvalaulud, folkloor, parallelism, poeetika

Kuigi läänemeresoome regilaulu² parallelismi on eri vaatepunktidest käsitletud paljud uurijad, ei tule senises kirjanduses esile vajadus eristada regilaulu mitmekesise parallelismikasutuse seast kanoonilist, kogu teksti läbivalt kujundavat parallelismitüüpi. Regilaulu kanoonilise parallelismitüübi määratlemine on ühest küljest oluline selleks, et paremini mõista regilaulu sõnakasutust, tähendus- ja kujundiloomet, aga teisest küljest ka selleks, et piiritleda regilaulu või regivärssi ning otsustada, milliseid tekste üldse pidada regivärssilisteks ja milliseid mitte. Küsimus on aktuaalne arhiivikorralduses, regilaulu kui folkloorižanri või selle alajaotiste uurimisel, sh uurimisvalimite koostamisel,³ uuemate laulukihistuste ning muude, juhuslikumalt regivärssi kasutavate folkloorižanride regivärssilisuse hindamisel.

Kui regivärssi on tavapäraselt määratletud selle poeetiliste põhitunnuste alusel, milleks on värsimõõt, alliteratsioon ja parallelism, siis tuleb tõdeda, et 1) regilaulu värsimõõt on oma tunnuste poolest piirkonniti väga varieeruv ning sellisena raskesti piiritletav (vt Sarv 2008); 2) alliteratsioon ja parallelism ei ole teineteisest sõltumatud, vaid moodustavad koostoimiva tähendusloome süsteemi (vt Sarv 1999).

Intuiivselt olen juba ammu jõudnud arusaamale, et regilaulu ei määratle mitte igasugune parallelism, vaid üsna spetsiifiliste tähendussuhetega parallelismitüüp, mis läbib kogu regilaulu tekstuuri. Oma uuringutes ja kirjutistes (Sarv 1999, 2000, 2001, 2003 ja Labi, Sarv 2009) olen püüdnud leida võimalusi selle väite tõestamiseks ning regilaulu kanoonilise

1 Artikkel on valminud Haridus- ja Teadusministeeriumi rahastatud IUT projekti 22-4 raames.

2 Regilaulu all mõistan siin läänemeresoome rahvaste ühist traditsiooni.

3 Selleks, et analüüsi tulemusel väita midagi regilaulude kohta, peab olema võimalik määratleda, millised tekstid uurimisvalimis on regilaulud ja millised mitte.

parallelsmitüübi piiritlemiseks. Siinses artiklis võtan need arutluskäigud kokku, põhjendades oma argumente omaenese ja teiste uurijate varasemate analüüsitulemustega ning esitan ka sellel argumentatsioonil põhineva parallelsmitüübi määratluse. Jääb lugeja otsustada, kas mõttekäik on veenev või mitte ning kas sellele on võimalik leida täiendavaid tõendeid või kinnitusi, või ehk vastupidi, seda ümber lükata.

Roman Jakobson on oma mitmetes kirjutistes põhjalikumalt käsitlenud parallelsmitüübi kui universaalse poeetilise printsiipi, mis võib esineda mistahes keele tasandil, alates fonoloogilisest kuni kompositsiooniliseni ning mis alati hõlmab endas mingi osa korduvust ja mingi osa varieeruvust. Parallelsmitüüptide täpsema eritlemise aluseks võiks olla püsivate ja muutuvate elementide jaotus eri lingvistiliste tasandite lõikes (vrd Jakobson 1987: 177). Nii näiteks kordub nn psühholoogilisele parallelsmitüübi puhul lause või värsi grammatiline struktuur, kuid sisu kuulub erinevatesse semantilistesse väljadesse. Ühtlasi on parallelsmitüübi võimas poeetiline vahend, mille korduvate elementide abil on võimalik juhtida tähelepanu millegi sarnasusele, luua seoseid asjade vahel, mis tavateadvuses või -keeles kokku ei kuulu. See parallelsmitüübi omadus on oluline nii regilaulu puhul, mis suunab paralleelseid sõnu või sõnaühendeid tõlgendamata sünonüümseina tihti ka erinevalt tavakeelest (vt nt Kaplinski 1997), aga ka näiteks vanasõnade puhul, mis grammatilise parallelsmitüübi abil tihtipeale juhivad tähelepanu erilaadilistele tähendusosadele, näiteks sarnasustele eri tegevussfääride vahel (vt nt Krikmann 1975: 88 jj), nt *söö, mis küps, räägi, mis tõsi* (EV 11281) või erinevustele samas tegevussfääris, nt *kauple kui juut, maksa kui saks* (EV 3497).

Regilaulu parallelsmitüübi on mulle teadaolevalt kirjutatud kaks monograafilist uurimust: Wolfgang Steinitzi teedrajav uurimus parallelsmitüübi soome-karjala rahvaluules, täpsemalt karjala lauliku Arhippa Perttuse lauludes (Steinitz 1934) ning Helle Metslangi 1978. aastal valminud kandidaadiväitekirj, mis analüüsib eesti regilaulu värsiparallelsmitüübi süntaktilisi aspekte ning on kahtlemata üks kõige põhjalikumaid käsitlusi läänemeresoome regilaulu parallelsmitüübi üleüldse (Metslang 1978).⁴ Metslangi väitekirja üheks oluliseks vooruseks on mahuka materjalikogumi süntaktiline analüüs, mille kokkuvõttes juba iseenesest on soliidseks aluseks regilaulu parallelsmitüübi edasise uurimisele. Parallelsmitüübirühmade lauseehitusliku koostise statistilisele analüüsile tuginedes näitab ta, et parallelsmitüübirühma peavärsis sisaldab enamasti rohkem sõnu, informatsiooni, mis teeb lause grammatiliselt mõistetavaks. Järelevärsides pole enam otsest tarvidust grammatilisi sõnu korrata ning see võimaldab neil keskenduda sisusõnade poeetilisele ümberütlemisele ning vabanenud ruumi arvel neile täiendite lisamisele. Seega valitsevad regilaulu värsiparallelsmitüübis, nn grammatilises parallelsmitüübis süntaktilised seaduspärasused – kõigil peavärsi lauseliikmetel ei pruugi paralleelvärsis

4 Nagu väitekirja valmimise ajastule kombeks, on see käsikirjaline. Praeguseks on see Tartu Ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudis küll digiteeritud (vt. <http://dspace.ut.ee/handle/10062/30211>), kuid avalikkusele siiski kahjuks mitte kättesaadav.

vasteid olla, parallelismi süntaktilise pidevuse tagab vähemalt kahe, aga vahel ka ühe lausepositsiooni säilitamine ning järelvärsis võib lisanduda ka uusi lauseliikmeid.

Poeetilisus võib tekstis avalduda kas heakõlas või kujundites. Hilisemad vaatlused (vt Sarv 2000, Saarinen 2014: 113) on näidanud, et parallelismirühma järelvärssides on tõepoolest algrüümi osatähtsus suurem kui peavärssides. Arvo Krikmann mainib vanasõnade semantikat käsitlevas uurimuses, et parallelism näib pigem soosivat heakõla kui troope (Krikmann 1975: 88). Kõnekujundite esinemust parallelismirühmade lõikes pole põhjalikult õieti uuritud, kuid Juhan Peegel defineerib regilaulu poeetilist sünonüümi kui kujundliku tähendusega⁵ sõna või sõnaühendit, mis regilaulu parallelismis on sünonüümselt paralleelne tavatähendusega sõna või sõnaühendiga – poeetiline sünonüüm peab laulu kontekstis täielikult katma põhisõna tähendusvälja ning väljaspool laulu konteksti kuuluma hoopis teise tähendusvälja (Peegel 2004). Nagu Peegel oma põhjapanevas uurimuses – regilaulu poeetiliste sünonüümide sõnastikus – näitab, võib poeetiliste sünonüümide kasutamist pidada regilaulu poeetika üheks iseloomulikuks tunnuseks. Arvestades Metslangi kirjeldatud parallelismirühma infostruktuuri, mis liigub tavakeelsemast poeetilisema suunas, on igati eelduspärane, et tavatähenduslik sõna või sõnaühend asub parallelismirühma peavärsis ning selle poeetilised sünonüümid järelvärssides. Tihti see nii ka on, kuid nn poeetilised sünonüümid on regilaulus nii üldised, et neid kasutatakse tihti ka ilma tavatähenduslikku põhisõna kaasamata.

Wolfgang Steinitz'i uurimuse olulisemaks tulemuseks on regilaulu parallelismi üldise liigituse loomine. Tema vaatluses on keskseks üksuseks samuti värsiparallelism ning selle jagab ta sünonüümiaparallelismiks, kus paralleelsed värsid on samasisulised, ja analoogiaparallelismiks, kus kõrvutatud on sisult sarnased värsid. Kuigi Steinitz ise leiab, et need parallelismiliigid on teineteisest selgesti eristuvad, on tema liigituse kõige suuremaks probleemiks sünonüümia määramise tinglikkus ja subjektiivsus – teadupärast ei ole ka tavakeele sünonüümid enamasti sõna kõikides aspektides samatähenduslikud; poeetilise keele ja lausepikkuste värsseite puhul on sünonüümsuse hindamine veelgi tinglikum.

Poeetiline sünonüümia – kui üks regilaulu poeetika põhivõtteid – teeb kahe parallelismiliigi eristamisülesande hoopis ambivalentseks. Mäletatavasti pidid Peegli definitsiooni järgi poeetilised sünonüümid laulu kontekstis katma täpselt sama tähendusvälja. Nüüd tekib küsimus, kuidas tõlgendada sünonüümia ja analoogiaparallelismi kontekstis poeetiliselt sünonüümseid sõnu või sõnaühendeid, nagu näiteks värssides *tuli susi soomikust, laiakäppa laamikust*. Sõnade *soomik* ja *laamik* sünonüümsuse hindamiseks tänapäeva lugeja ilmselt ei ole üldise võimeline. Sõna *laikäpp* võib üsna ilmselgelt pidada sõna *susi* poeetiliseks sünonüümiks. Kuidas aga tõlgendada näiteks värssi: *koju linnud, teele tedred, arule haned madalad? Linnud, tedred ja haned* võiksid Steinitz'i määratluse järgi olla

5 Poeetiline sünonüümia kasutab mitmesuguseid eri kõnekujundeid, neid on tuvastanud ja liigitanud Kanni Labi (Labi, Sarv 2009).

omavahel analoogiasuhtes kui sisult sarnased, aga mitte sünonüümsed sõnad. Kuivõrd aga laulus ei asuta end koju minema mitte linnud, vaid neiud, siis on nii *linnud*, *tedred* kui *haned* laulu kontekstis neu poeetilised sünonüümid, ning sellisena ka omavahel sünonüümsed. Sama keeruline on usundiliste kujutelmadega seotud väljenduste tõlgendamine. Kui laulus tuleb laulikuga vestlema *sinisiiba tsirgukene*, *vahajalga vaimukene*, siis peaksime värsside sünonüümia või analoogia hindamiseks teadma, kellega vestlemist laulik õieti kujutab, kas tema maailmapildis on *vaim tsirgu* poeetiline sünonüüm või hoopis vastupidi või on need tema vaimusilmas kaks analoogilist lendlevat ja rääkivat olendit.

Igaüks, kes proovib reaalselt hakata liigitama regilaulu parallelismijuhtumeid, näeb, et kokkuvõttes on kahe parallelismiliigi piiril suur ebamäärane ala, mille puhul on raske või võimatu öelda, kumma parallelismiliigiga siin õigupoolest tegemist on. Vaatamata sellele on Steinitzi parallelismiliikide jaotus regilauludiskursuses üleüldiselt omaks võetud, mis näitab, et teatavaid olulisi otspunkte sünonüümia ja analoogia paralleelvärsside sisusuhete kontiinuumsis siiski tähistavad.

Ehk küll nii Steinitz, Metslang kui ka Peegel kirjeldavad oma töödes eraldi ka paralleelsete sõnade või sõnaühendite tähendussuhteid, pole ükski neist otsesõnu vajalikuks pidanud nende omapära esile tuua kui regilaulu kanoonilise parallelismi kõige iseloomulikumat tunnust. Leian, et Juhan Peegli poeetilise sünonüümia definitsiooni osa, mis määratleb, et poeetiline sünonüüm „katab laulu kontekstis põhisõnaga täpselt sama tähendusvälja“, on iseloomulik regilaulu kanoonilise parallelismi tähendusstruktuurile üleüldiselt ning on selle üks peamisi tunnuseid. Paralleelsed sõnad või sõnaühendid katavad parallelismirühma kontekstis täpselt sama tähendusvälja, täpsemalt, esindavad üht ja sama tervikmõistet, ning on sisu poolest omavahel ära vahetatavad, olgu siis tegu päris tavakeele sünonüümidega, poeetiliste sünonüümidega, lauliku maailmatunnetuses kokkukuuluvate, samaliigiliste objektidega või puhtpoeetilise sõnamänguga. Paralleelsõnade sünonüümia ja analoogia (kohüponüümia) eristamine osutub mõistmise seisukohalt ebaoluliseks; kui paralleelsõnade sisuseid hakata liigitama, siis leiab seal nendele lisaks ka mitmesuguseid muid tähendussuhteid, metafoore, metonüümiaid jm. Parallelismirühma kuulumine annab meile teate, kuidas paralleelseid sõnu või sõnaühendeid tõlgendada. Nii võivad ka tavakeeles pigem vastanduvad sõnad nagu *öö* ja *päev* või *kurat* ja *jumal* regilaulu parallelismi kontekstis muutuda sünonüümseteks (ehk vahetatavateks), nt *jumal aga aitaks aita panna, saadan salve lükata*.⁶

Kuivõrd regilaulu tähendusloome viis, eelkõige analoogiaparallelismi puhul, erineb märgatavalt tavakeelsest, siis kuulub regilaulu parallelismi kirjelduse juurde ka selgitus, et regilaulu parallelismis esindavad üksikud sõnad või värsid tervikmõistet või mõtet (vt

6 Brigitte Schulze, rääkides handi lauludest, tõdeb, et ka handi laulude parallelismis on tähenduslähedus nii üldine, et see tingib paralleelsete sõnade (nt *mees* ja *naine*) mõistmise ühe terviku osadena, mitte aga antonüümidena (Schulze 1987: 134).

põhjalikumad käsitlust Jaago 1998) ning erinevalt tavakeelest, kus järjestikuseid üksusi tõlgendatakse konjunktiivsena, tuleb neid parallelismis tõlgendada omavahel disjunktiivsena (Kaplinski 1997, Metslang 1987: 10). Ainsana on aga paralleelsõnade samaväärsust (ekvivalentisust) poeetilise konteksti raames regilaulu parallelismi tunnusliku eripärana esile toonud saksa teadlane Ewald Lang, nimetades seda leksikaalseks kvaasisünonüümiaks (Lang 1987: 16–17).

Selgitagem seda parallelismi omapära lihtsa näite varal. Värsipaarikus

sai suvõs sulasõile süvvä,
talvõs näitsikuile nārri

esindavad *suvi* ja *talv* tervet aastat, *sulased* ja *näitsikud* noorrahvast või teenijarahvast ning *söömine* ja *närimine* söömist. Sisu poolest ei ole oluline, et sulased sööks just talvel ja neiud suvel, ega pole ka oluline, et söömist kui tegevust esindaks nimelt ja tingimata *söömine* ja *närimine*, vaid samahästi võiks seda esindada ka näiteks *haukamine*. Selline, tavakeelest erinev tähenduse moodustamise struktuur on aluseks algriimi kasutusele, kuna a) sisu poolest pole rangelt oluline, millisesse värssi üks või teine paralleelsõna paigutada; b) paralleelsõnade valik ei ole traditsiooni poolt enamasti väga rangelt ette kirjutatud⁷ ja lisaks tavakeele sõnadele kasutatakse ohtralt poeetilisi sünonüüme. Samasse värssi ei kombineerita sõnu mitte lähtuvalt nende sisulisest kokkukuulumisest, vaid lähtuvalt nende võimest alliteeruda. Seejuures paigutatakse parallelismirühma esimesse värssi võimalikult lihtsad ja tervikmõistet võimalikult selgelt ja arusaadavalt esindavad sõnad, mis annab vabaduse järelvärssides kasutada kitsama või ähmasema tähendusega sõnu ja ka kõnekujundeid, poeetilisi sünonüüme ilma mõistmisraskusteta.

Väidet regilaulupärase parallelismi algriimi võimaldavast toimest on raske tõestada regilaulude põhjal, kuid siin tulevad meile appi vanasõnad, kus grammatiliselt paralleelsete lausestruktuuride kasutamine on levinud kogu maailmas, seega pole midagi spetsiifiliselt regilaululikku. Ühtlasi on aga vanasõnadel hulgaliselt haakumispunkte ja kattuvusi regilauludega ning teatud osa neist loetakse üldiselt regivärsiliseks (vt Krikmann 1997, ka Leino 1970, Kuusi 1994). Paralleelstruktuuriliste vanasõnade heakõnalisust uurides tuli ilmsiks, et regilaulupärases suhtes olevaid (n-õ kvaasisünonüümseid, vastavas kontekstis ekvivalentseid) paralleelsõnu sisaldavad vanasõnad on teistest oluliselt alliteratsioonilisemad (vt Sarv 2003). Vanasõnade hulgas leidub küllaldaselt ka näiteid regilaulupärase parallelismi kombineerimisest muulaadiliste, näiteks vastandavate sõnapaaridega sama lause piires, nt vanasõ-

7 Püsivad paralleelsõnad moodustavad siiski ilma kahtluseta ühe regilaulu vormelite alaliigi, s.t üks osa sõnaparalleelidest on traditsioonis vormelina kinnistunud.

nas *ei upsi uus kuub*, vaid *tantsib täis kõht on upsi ja tantsi* tõlgendatavad sünonüümsete ning *ei / vaid* ning *uus kuub / täis kõht* vastanduvate paarikutena. See näitab, et regilaulu-pärasele parallelismile iseloomulikud tähendusühendid on määratud paralleelsõnade või sõnaühendite, mitte aga terviklause tasandil ning seega tuleks regilaulu mõistes ja mõtestades, samuti tõlkides mitte niivõrd keskenduda üksikvärsside täpsele tähendusele, vaid samavõrd arvesse võtta paralleelsete sõnade või sõnaühendite poolt moodustuvat tähendus-tervikut. Iga üksiku paralleelsõna täpne tähendus pole oluline juhul, kui tähendustervik on arusaadav ja hoomatav.

Ehk küll regilaulus esineb ka teistlaadi parallelismijuhtumeid, väidan siiski, et regilaulu poeetika kanooniliseks elemendiks on eelpool kirjeldatud (kvaasi)sünonüümiale üles ehitatud parallelism, mis loob tingimused algriiimi kasutamiseks, ning sellise parallelismi regulaarne esinemine laulus (koos algriiimiga) on oluliseks indikaatoriks, mis näitab, et tegemist on regilauluga. Erinevalt varasematest parallelismi definitsioonidest, sh näiteks Steinitzi parallelismiliikide määratlustest, pole järgnevalt välja pakutud definitsioonis parallelismi määratlemisel aluseks võetud tervikvärsside omavahelisi sisusuhteid, vaid lähtutud on paralleelsete sõnade või sõnaühendite sisusuhetest parallelismirühma kontekstis.

Regilaulu tunnuslikuks, kanooniliseks parallelismitüübiks on harilikult värsipikkusi (mõnikord ka lühemaid või pikemaid) üksusi koondav grammatiline parallelism, kus osale või kõigile peavärsi süntaktilistele elementidele antakse järelvärssides vasted, mis esindavad sama üldmõistet ning mida parallelismirühma kontekstis tõlgendatakse sõltumata nende tavakeelsetest tähendusuhetest (samusus, sünonüümia, metonüümia, metafoor, analoogia, antonüümia, hüponüümia vm) peavärsi elementidega tähenduselt samaväärsetena; nende valiku ja kombineerimise värssidesse määravad suuresti algriiim ja värsimõõt.

Kirjandus

Jakobson, Roman 1987. Grammatical Parallelism and Its Russian Facet. – Language in Literature. Ed. K. Pomorska, S. Rudy. Cambridge, Massachusetts, London, pp. 145–179.

Krikmann, Arvo 1997. Sissevaateid folkloori lühivormidesse I. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus. – <http://haldjas.folklore.ee/~kriku/LEX/KATUS.HTM> (12.12.2015).

Kuusi, Matti 1994 [1978]. Questions of the Kalevala Metre. – Songs beyond the Kalevala. Transformations of Oral Poetry. *Studia Fennica Folkloristica* 2. Ed. A.-L. Siikala, S. Vakimo. Helsinki, pp. 41–55.

Labi, Kanni, Mari Sarv 2009. Regilaul through the Looking-Glass: Remarks on the Figurative Language. – International Academic Interdisciplinary Conference FROM LANGUAGE TO MIND 3 On the Occasion of the 70th Birthday of Academician Arvo Krikmann. ABSTRACTS. Tartu: Estonian Literary Museum, p. 23

Lang, Ewald 1987. Parallelismus als universelles Prinzip sekundärer Strukturbildung. – Parallelismus und Etymologie: Studien zu Ehren von Wolfgang Steinitz anlässlich seines 80. Geburtstags am 28. Februar 1985, I. Herausgeg. E. Lang, G. Sauer. Berlin, S. 1–54.

Leino, Pentti 1970. Strukturaalne alkusointu suomessa. (Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia, 298). Helsinki.

Peegel, Juhan 2004. Nimisõna poeetilised sõnonüümid eesti regivärssides. Teine, läbi vaadatud ja ühtlustatud trükk. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

Saarinen, Jukka 2014. „Said a Word, Uttered Thus“: Structures and Functions of Parallelism in Arhippa Perttunen's Poems. – Parallelism in Verbal Art and Performance. Pre-Print Papers of the Seminar-Workshop 26th–27th May 2014. Helsinki, Finland. (Folkloristika toimite, 21). Ed. Frog. Helsinki: Folklore Studies, University of Helsinki, pp. 106–119.

Sarv, Mari 1999. Regilaul: Clearing the alliterative haze. – Folklore: Electronic Journal of Folklore, No. 10, pp. 126–140. – DOI: <http://dx.doi.org/10.7592/fejf1999.10.alliter>.

Sarv, Mari 2000. Regilaul kui poeetiline süsteem. – Paar sammukest XVII. Eesti Kirjandusmuuseumi aastaraamat. Toim J. Oras, E.-H. Västriik. Tartu: Eesti Kirjandusmuuseum, lk 7–122.

Sarv, Mari 2001. Parallelismi liigitamise poole. – Klaasmäel. (Pro Folkloristika, VII). Toim M. Hiiemäe, K. Labi. Tartu: Eesti Kirjandusmuuseum, lk 175–185.

Sarv, Mari 2003. Lühivormide heakõnalisuse ehituslikest eeldustest. – Uurimusi folkloori lühivormidest. (Reetor, 1). Tartu: Eesti Kirjandusmuuseum, lk 145–172.

Sarv, Mari 2008. Loomiseks loodud: regivärsimõõt traditsiooniprotsessis. (Eesti Rahvaluule Arhiivi toimetused, 26). Tartu: EKM Teaduskirjastus.

Schulze, Brigitte 1987. Zum Wortparallelismus in der (nord-)ostjakischen Volksdichtung. – Parallelismus und Etymologie: Studien zu Ehren von Wolfgang Steinitz anlässlich seines 80. Geburtstags am 28. Februar 1985, II. Herausgeg. E. Lang, G. Sauer. Berlin, S. 111–146.

Steinitz, Wolfgang 1934. Der Parallelismus in der finnisch-karelischen Volksdichtung. (FF Communications, 115). Helsinki.

Veebiallikad

Jaago, Tiiu 1998. Parallelism. – Tiiu Jaago, Regilaulu poeetika. Rahvaluule ülemastme kursus regilaulu uurimise meetoditest. Tartu: Tartu Ülikool. Eesti ja võrdleva rahvaluule õppetool. – <http://www.folklore.ee/UTfolk/loengud/poeetika/3parallelism.html> (15.12.15).

Käsitõljalised allikad

Krikmann, Arvo 1975. Vanasõnade sisu ja maailmavaate uurimise problemaatikast. Väitekirj filoloogiakandidaadi kraadi taotlemiseks. Tartu. (Käsitõljalise selle autori valduses.)

Metslang, Helle 1978. Süntaktilisi aspekte eesti regilaulu värsiparallelismis. Tallinn. (Kandidaadiväitekirja käsitõljalise eestikeelne variant Eesti Rahvaluule Arhiivis.)

Mari Sarv – Eesti Rahvaluule Arhiivi vanemteadur ning teadusprojekti juht. Tema peamiseks uurimisteenaks on eesti regilaul. Sel teemal on ta avaldanud kaks monograafiat (2000, 2008), korraldanud konverentse, toimetanud artiklikogumikke, samuti osalenud regilaulude andmebaasiga seotud töodes. Lisaks regilaulu-uurimisele on ta korraldanud välitöid, digitaalhumanitaaria konverentse ning osalenud Eesti Kirjandusmuuseumi digitaalarhiivi Kivike rajamisel.

E-post: [mari\[at\]haldjas.folklore.ee](mailto:mari[at]haldjas.folklore.ee)

Once more on the parallelism of runosong, on the poetical synonymy and analogy*Mari Sarv*

Keywords: runosongs, folk songs, folklore, parallelism, poetics, oral poetry

The article proposes the definition of the type of parallelism, which is canonical in the common Finnic poetic tradition (runosong). Parallelism is very common in the oral poetry, and it is represented in various level of poetical text in the runosong tradition as well. Although the parallelism of runosong has been described and analysed from many aspects, the previous researchers have not perceived or expressed the need to discern and define the type of parallelism canonical to the runosong among all the variants of parallelism represented in the runosong texts. Canonical poetical feature should occur with high regularity in the texts of respective tradition and fit in the whole poetical system.

Relying on her own previous research on runosongs and proverbs demonstrating the mutual dependency of alliteration and parallelism typical to runosong (Sarv 1999, 2000, 2003), the results of syntactic analysis of runosong texts in H. Metslang's dissertation (1978), Juhan Peegel's definition of poetical synonyms in runosong (Peegel 2004), and Ewald Lang's concept of quasisynonymy (Lang 1987), the author proposes the definition of the canonical parallelism of runosong as follows: it is a grammatical verse parallelism where all or some of the syntactic elements of the main verse have corresponding parallels in the successive lines representing the same general notion, and interpreted in the context of the parallelism as semantically equivalent, irrespective of their semantic relations in the colloquial language (equivalence, synonymy, metonymy, metaphor, analogy, antonymy, hyponymy etc.). Because of this semantical equivalence, the parallel words can be selected and combined into the parallel verses according to their formal features enabling the metrical alignment and alliteration.

The article also points to the problems with the classification of runosong parallelism to the analogous and synonymous by Wolfgang Steinitz (1934), widely used in the runosong discourse: although analogy and synonymy probably represent the most remarkable semantic relations between the parallel lines, it is not easy to make clear distinction between synonymous and analogous lines (or concepts)—even in the colloquial non-poetic language the synonyms are usually not equivalent in all aspects of meaning; the regular use of poetical synonyms in runosongs makes it impossible at all, e.g. the geese, ducks, and grouses as different birds are analogous in the colloquial language, but synonymous in the runosong all denoting the group of maidens.

Mari Sarv – senior researcher and head of the research project at the Estonian Folklore Archives (Estonian Literary Museum). Her main subject of study is older Estonian folksong (*regilaul*), she has published two monographs on the topic, organized the conferences, and edited the proceedings. She has also organized several folkloristic fieldworks, conferences on digital humanities, and has been contributing to the establishing of the digital archives of the Estonian Literary Museum, KIVIKE.

E-mail: mari[at]haldjas.folklore.ee